

MIŠRI EKONOMIKA IR JOS EFEKTYVUMAS

ALEKSANDRAS VENGRYS

Igyvendindama ekonomikos reformą Lietuva siekia pertvarkyti savo centralizuotai planuotą ūkį, sudariusį Tarybų Sąjungos ūkio dalį, į savarankišką, tautinį, grindžiamą rinkos principais ūkį. Tokio tipo ūkis praktiškai įrodė savo pranašumus Vakarų kraštuose. Tobulinant reformą kyla reikalas nagrinėti teorines ir praktines šiuolaikinio rinkos ūkio problemas.

Viena konceptualių problemų – šiuolaikinio rinkos ūkio tipo ir tokio ūkio efektyvumo teorinė analizė. Dalykas tas, kad praktiškai rinkos principais tvarkomas ūkis reiškiasi gana įvairiai: nuo "liberaliojo kapitalizmo" JAV iki "socialinio rinkos ūkio" Švedijoje. Kiekviena jo atmaina rodo šiek tiek skirtingą socialinį-ekonominį efektyvumą. Kita vertus, mokslininkai, vadovaudamiesi savo tyrimo tikslais, akcentuoja vienus ar kitus šiuolaikinio rinkos ūkio požymius, efektyvumą lemiančius veiksnius. Iš čia – dabartinio Vakarų ūkio įvardijimų gausa: reguliuojamas rinkos ūkis, modernusis rinkos ūkis, socialinis rinkos ūkis ir t. t.¹ Mums regis, kad mišrios ekonomikos terminas, plačiai vartojamas Vakarų mokomojoje literatūroje, geriausiai išreiškia svarbiausius dabartinio Vakarų ūkio požymius, apibrėžiančius ūkio tipą². Nuo tų požymių, kartu ir sąvokos "mišri ekonomika" aptarimo ir verta pradėti nagrinėti šiuolaikinio ūkio tipą. Vėliau, remiantis šia analize, bus galima išryškinti kai kurias jo atmainas ir jų efektyvumą.

1. Mišrios ekonomikos samprata

Dabartinis Vakarų šalių ūkis – tai aukštai technologiškai ir socialiai suvisuomenėjęs ūkis. Šio suvisuomenėjimo giliausias materialus pagrindas

¹ Ši gausa rodo, kad mokslinė šiuolaikinio ūkio teorija yra nepakankamai išvystyta. Kiekvienas minėtų terminų labiau pabrėžia kurį nors dabartinio rinkos ūkio požymį: reguliuojamas rinkos ūkis – ūkio mechanizmo ypatumus, socialinis rinkos ūkis – socialinių institutų, socialinių programų reikšmę ūkio plėtrai, gyvenotojų gerovės kilimui ir pan.

² Mokslinėje literatūroje nėra bendros nuomonės apie ūkio tipą nusakančius kriterijus. Mes linkę pritarti nuomonei, kad ūkio tipą lemia ekonominių tikslų ir vertybių vieta visuomenės tikslų ir vertybių sistemoje bei ūkio funkcionavimo mechanizmo pobūdis. (Plačiau žr. [8, p. 7–16].)

yra globalinė gamybos kooperacija. Tautiniai ūkiai, jų padaliniai (koncernai, korporacijos ir pan.) yra glaudžiai tarpusavyje susiję tiek šalies viduje, tiek pasauliniu mastu ne tik prekybiniais-piniginiais, bet svarbiausia – technologiniais-gamybiniais ryšiais. Tokie ryšiai sudaro gamybos sistemą: be jų tautiniai ūkiai nebegali efektyviai veikti. Organizaciškai ši gamybos sistema reiškiasi glaudžiu tautinių ir užsienio, stambių ir smulkių firmų gamybinio bendradarbiavimu. Globalinė gamybos kooperacija užtikrina tautinio ūkio pažangą, mobilumą ir inovacینگumą, kas savo ruožtu rodo dideles adaptacines tautinio ūkio galimybes. Adaptacinės galimybės – be galo svarbi šiuolaikinio ūkio savybė, nes ūkinės veiklos sąlygos itin greit kinta, pirmiausia mokslo ir technikos pažangos, vidaus ir pasaulinės rinkos paklausos veikiamos. Vienu svarbiu ūkio pažangos ir jo efektyvumo veiksniumi tapo greitas inovacijų įdiegimas į ūkinę praktiką, gaminių kokybės gerinimas. Smulkių, ypač vadinamųjų venčiūrinių (rizikos), ir stambių (tautinių ir užsienio) firmų bendradarbiavimas, valstybės parama čia vaidina lemiamą vaidmenį. Smulkios firmos užtikrina gana greitą ir santygiškai nebrangų naujų idėjų generavimą ir atranką, stambios – jų įdiegimą į masinę aukštos kokybės naujų prekių gamybą pasauliniu mastu. Palanki valstybės politika (pvz., mokslo ir technikos plėtros programos) padeda ir vienoms, ir kitoms. (Plačiau žr. [4].) Vis dėlto stambios firmos daugeliu atžvilgių vaidina svarbiausią vaidmenį šiuolaikiniame ūkyje. Jų įsigalėjimas, pavyzdžiui, transformavo tautos ūkio struktūrą: iš daugumą tolygios, atomistinės laisvosios konkurencijos rinkos struktūros į netolygią hierarchinę oligopolinę rinkos struktūrą, pakeitė pačios konkurencijos pobūdį. (Plačiau žr. [9].) Vakarų ekonominėje literatūroje toks ūkis neretai vadinamas korporaciniu rinkos ūkiu, kuriame išskirtinė vieta, kaip pažymi amerikiečių ekonomistas Nobelio premijos laureatas R. Kouzas, tenka "firmai", kuri vadinasi – valstybė. Be viso kito, tokioje tautos ūkio struktūroje susidaro palankios sąlygos stiprinti sąmoningą ūkio procesų mikro (korporacinį) ir makro (valstybinį) reguliavimą labai įvairiomis formomis.

Vienas ekonominių veiksmų, užtikrinančių šiuolaikinio ūkio mobilumą ir inovacینگumą, yra nepaprastai išplėtotą kredito sistema. Šiuolaikinis ūkis, kaip visuotinai pripažinta Vakarų literatūroje, yra kredito ūkis. Išplėtotą kredito sistema yra tarsi atsvara didelei gamybos koncentracijai, ribojančiai išteklių judėjimą. Jos dėka susidaro galimybės konkurencijai mokslinio-techninio ir ekonominio gamybos parengimo stadijoje plėtotis. Ši visuomeninės gamybos stadija lemia šiuolaikinį inovacinį ūkininkavimą: pralaimėjus konkurenciją čia, rinkoje jau sunku atsigrębti.

Kita vertus, plati bankų sistema yra viena svarbiausių tautos ūkio reguliavimo institucijų. Deja, ši kredito sistema sudaro sąlygas ir įvairioms finansinėms machinacijoms, kas, kaip pažymi prancūzų ekonomistas Nobelio premijos laureatas M. Allė, mažina pasaulinės, kartu ir tautinės, ekonomikos stabilumą [10, p. 37–38].

Greta ekonominių, dažnai ir jų pagrindu, vyko ir esminių socialinių pokyčių. Jų bendra linkmė ta, kad nuo kapitalo ir darbo priešpriešos pereita prie kapitalo ir darbo bendrabarbiavimo. Socialinis tokio bendrabarbiavimo pamatas yra gerokai pakitę gamybos priemonių (kapitalo) nuosavybės santykiai. Viena šio pakitimo apraiškų – išaugęs vadinamų savivaldžių, t. y. darbo kolektyvui priklausančių, akcinių bendrovių skaičius ir pakitę jų gaunamų pajamų skirstymo principai. Todėl JAV ekonomistas Dž. Midas siūlo šiuolaikinę ekonomiką vadinti "pajų ekonomika", o kai kurie Skandinavijos ekonomistai kelia mintį, kad šiuolaikinę šių šalių ūkį galima vadinti "derybų ekonomika". Mat joje ekonominių subjektų padėtį ūkyje lemia institucijų derybos. Derybos grindžiamos ne tiek ekonomine priedarta, kiek moraliniais principais ir logika. (Plačiau žr. [24].)

Didelis ūkio suvisuomenėjimas gamybinės kooperacijos pagrindu iškelia būtinumą ir sudaro prielaidas stiprinti mikro- ir makroekonominį sąmoningą ūkio tvarkymą. Šitaip tvarkyti ūkį leidžia ne tik aukščiau minėti socialiniai-ekonominiai šiuolaikinio ūkio pokyčiai, bet ir mokslų, tarp jų ekonomikos, bei informacinės technikos pažanga³. Tai leido sukurti ir išvystyti mikro- ir makroekonominį ūkio programavimą. Padidėjusi informacijos reikšmė ūkio gyvenime paskatino pvz., rusų ekonomistą B. Milnerį pavadinti dabartinį ūkį "informacine ekonomika"

Tačiau ūkio procesų sudėtingumas (be to, didėjantis), ūkio struktūrų neapibrėžtumas reikalauja, kad į sąmoningo reguliavimo kontūrus būtina būtų įtraukti ir "juodoji dėžė" – rinka, arba anglų sociologo ir ekonomisto T. Šanino apibūdinimu, "automatiškai veikiąs nepertraukiamas klaidų atitaisymo mechanizmas" [40, p. 67]. Dėl to šiuolaikinio Vakarų šalių ūkio reguliavimo sistema panaši į sluoksniuotą pyragą³: mikro- ir makroekonominį programavimą nustatytų santykiškai pastovių tiesioginių ryšių tarp ūkio subjektų, ūkio sferų blokai "perpinti" konkurencijos, rinkos santy-

---

³ To dėka ekonominių subjektų informatyvumas labai išaugo. Personalinis kompiuteris dabar gali pateikti tiek informacijos, kiek jos turėjo Anglijos bankas K. Markso laikais [17, p. 115].

kiais⁴. Toks ūkio reguliavimas, specialistų nuomone, yra pakankamai stabilus ir lankstus [32, p. 66].

Taigi šiuolaikinio Vakarų šalių ūkio funkcionavimo mechanizmas yra rinkos ir sąmoningo reguliavimo derinys⁵. Konkretų jų santykį, t. y. konkrečią ūkio reguliavimo formą, lemia tiek bendras tų kraštų išsivystymo lygis, tiek konkrečios šalies sąlygos. Tačiau apskritai tai yra sąmoningai reguliuojamas ūkis, skirtingai nuo XIX amžiaus ir net XX amžiaus pirmosios pusės ūkio, kurį gaivališkai reguliavo rinka. Vakarų šalių ūkio funkcionavimo mechanizmas pakito iš esmės.

Vadinasi, kokį konkretų ūkio funkcionavimo mechanizmą – rinkos ir sąmoningo reguliavimo derinį – Lietuva nori ir gali suformuoti savo ekonomine reforma, lemia krašto istorija, jo kultūra, tautos ūkio būklė, jam keliami uždaviniai ir pan. veiksniai. Tik platus ir nuodugnūs socialiniai-ekonominiai tyrimai yra mokslinis pagrindas, leidžiantis nustatyti priimtinių derinių aibę ir pasirinkti tinkamiausią. Kaip tik tokių tyrimų labiausiai ir pasigendama.

Technologinis suvisuomenėjimas yra materialinis šiuolaikinio Vakarų šalių ūkio socialinio suvisuomenėjimo pamatas. To suvisuomenėjimo šerdis – įvairių gamybos priemonių (kapitalo) nuosavybės formų socializacija.

Ekonominėje (ir ne tik ekonominėje!) literatūroje dažnai nuosavybės forma neskiriama nuo nuosavybės socialinio turinio, pobūdžio: individuali nuosavybė (forma) tapatinama su private (socialinis pobūdis), o bendra (pvz., valstybinė) – su visuomenine⁶.

Socialine-ekonomine prasme nuosavybės forma pirmiausia sietina su nuosavybės subjektų skaičiumi, jų tarpusavio santykiais. Socialinis turinys arba pobūdis – su sistema visuomeninių charakteristikų, išreiškiančių subjektų tarpusavio ryšių nuosavybės objekto atžvilgiu pobūdį. Bet kuri nuosavybės forma turi privatinį ar visuomeninį pobūdį pirmiausia priklaus-

---

⁴ Pvz., JAV ūkio tyrinėtojai skiria tokius sluoksnius: 1) milijonai smulkių firmų – nepriklausomo valdymo sfera; 2) 800–1000 stambių firmų su "pelno centrais"; 3) 12 stambiausių finansinių institutų – privataus sektoriaus centralizuoto programavimo sfera [33, p. 64].

⁵ J. Gaižiūnas pažymi, kad įsigalint stambioms firmoms tautos ūkyje "ėmė rasti konkurencijos ir planingumo derinys – XX a. įsitvirtinęs ekonomikos požymis" [2, p. 42].

⁶ Pažymėtina, kad ryžtingas laisvosios rinkos šalininkas F. Hajekas vartoja terminą "individualizuota nuosavybė" vietoje privatinės ir pabrėžia, kad jis yra tikslesnis [37, p. 54].

somai nuo to, kiek visuomenė kontroliuoja nuosavybę tikraisiais savo interesais⁷. Menka kontrolė bet kuriai nuosavybės formai suteikia privatų pobūdį⁸. Jis turi tendencija reikštis kraštutiniu individualizmu ir egoizmu, grynai ekonominiu (materialiu) interesų vyravimu, griaunančia konkurencija, interesų kompromisu ir pan. Atvirkščiai, kontrolė, atitinkanti tikruosius visuomenės interesus, bet kurią nuosavybės formą socializuoja – suteikia ryškesnį ar mažiau ryškų visuomeninį pobūdį⁹. Jis turi tendenciją reikštis kolektyvizmu ir tarpusavio pagalba, kūrybine konkurencija, socialinių, ekologinių, ekonominių interesų derinimu ir pan.

Ūkio apskritai ir rinkos ūkio, skyrium imant, raidos etapai yra susiję su gamybos priemonių nuosavybės visų formų apibrėžtu privatumo lygiu. Tam tikro etapo ūkio raidai kenkia tiek per didelis, tiek per mažas nuosavybės privatumas. Menkai ribojama konkurencija XX amžiaus pradžioje įgavo griaunamąjį pobūdį (vadinamoji destruktivi monopolistinė konkurencija). Amžiaus pabaigoje Vakarų visuomenė, pirmiausia valstybės pagalba išmoko sudaryti sąlygas ribotai, bet efektyviai konkurencijai. Socialiniais tikslais nereguluojama rinka, rinka be etinių (jau nekalbant apie teisines) normų negali būti ekonominiu demokratinės visuomenės pagrindu.

Ūkio istorija rodo, kad dėl technologinio visuomenės gamybos visuomenėjimo atsiranda bendrų gamybos priemonių nuosavybės formų, stiprėja visuomeninis visų nuosavybės formų pobūdis. Šis procesas itin paspartėjo industrinės (kapitalistinės) prekinės gamybos sąlygomis. Specialistai linkę manyti, kad išsivysčiusiose Vakarų šalyse visos kapitalo nuosavybės formos šiandieną yra tiek stipriai socializuotos, kad galima kalbėti apie mišrų nuosavybės pobūdį: ūkio sektoriuose, kur vyrauja privatumo elementai (privatus sektorius) – privatinį-visuomeninį, o ūkio sektoriuose, kur vyrauja visuomeniškumo elementai (visuomeninis arba viešasis sektorius), – visuomeninį-privatinį. Šiuolaikinėmis sąlygomis kapitalo nuosavybė negali ir neturi būti visiškai socializuota: negali dėl riboto valstybės ir visuomeninių institucijų informatyvumo, o neturi – dėl to, kad tam tikras nuosavybės privatumas iki šiol buvo ir prognozuojamoje ateityje liks vienu svarbiausiu racionalaus ūkininkavimo stimulu.

---

⁷ Šią kontrolę vykdo įvairios formalios ir neformalios institucijos (valstybės organai, ūkinės bendrijos, visuomeninės organizacijos ir pan.).

⁸ Šiuo požiūriu visai pagrįstai galima tvirtinti, kad valstybinė nuosavybė sovietinio socializmo metais buvo privatinė.

⁹ Panašią mintį yra išreiškęs A. Maccina: "nuosavybės turėjimas yra asmeninis, nuosavybės naudojimas yra visuomeninis" [7, p. 172].

Šiuolaikinis Vakarų šalių ūkis yra socializuotas ir kita, platesne prasme. Ūkininkaujant (atliekant ekonominę skaičiavimą) tiek mikro-, tiek makroekonominio lygiu vis daugiau atsižvelgiama į įvairius socialinius veiksnius. Kadangi daugelio jų negalima įvertinti kainomis, į juos atsižvelgiama ūkinių sprendimų apribojimuose. Ekonomika iš vienmatės vis labiau tampa daugiamate. Kita vertus, ekonominiai matai, rinkos principai vis plačiau taikomi kitose žmonių veiklos srityse. Mat toji veikla XX amžiaus pabaigoje išsiplėtojo tiek, kad jose naudojami išteklių ir gaunami rezultatai tapo visuomenei labai reikšmingi. Tai rodo, pavyzdžiui, įvairių taikomųjų ekonomikos mokslų susiformavimas: sporto, švietimo, mokslo ir pan. ekonomikos. Netgi 1992 m. ekonomikos Nobelio premija buvo paskirta amerikiečių ekonomistui ir sociologui G. S. Bekerui už mikroekonominės analizės aparato taikymą neekonominės žmonių veiklos tyrimams. Taigi šiuolaikinė ūkinė veikla, viena, vis labiau socializuojasi, kita vertus, – visuomenės gyvenimui būdinga tampa ekonomizacija.

Technologinis ūkio suvisuomenėjimas, nuosavybės ir ūkinės veiklos socializacija, visuomenės gyvenimo ekonomizacija pakeitė ekonominių tikslų ir vertybių vietą Vakarų visuomenės tikslų ir vertybių sistemoje. Žinomo amerikiečių ekonomisto Dž. Gelbraito manymu, ekonominiai tikslai iš pagrindinių ir visa lemiančių tampa vis labiau ribojančiais, įgyvendinant socialinius, ekologinius, politinius visuomenės tikslus [11, p. 29]. Arba kaip rašo sovietų autoriai, – "visuomenei pasiekus aukštą išsivystymo lygį jos raidos ekonominė determinacija pagal visus dialektikos dėsnius ima neigti pati save; vyksta perėjimas į aukštesnį visuomenės tipą, kur lemiamą reikšmę įgauna socialinė-humanistinė determinacija" [21, p. 62]. Tiesa, kai kurie sovietų autoriai, pripažindami naują Vakarų šalių ūkio ir visos visuomenės stadiją, mano, kad ši stadija dar reikiama neidentifikuota [38, p. 7].

Taigi išsivysčiusiose Vakarų šalyse XX amžiaus pabaigoje iš esmės pasikeitė tiek ūkio funkcionavimo mechanizmas (pasidarė mišrus), tiek ir ūkio socialinė bazė (tapo mišri). Vadinasi, galime kalbėti apie naują ūkio tipą – mišrią ekonomiką. Priklausomai nuo konkrečių istorinių sąlygų atskiruose kraštuose šis ekonomikos tipas turi savo atmainų. Kokią mišrios ekonomikos atmainą nori ir gali pasirinkti Lietuva? Į šį klausimą turi padėti atsakyti taikomieji socialiniai-ekonominiai tyrimai. Deja, tokie tyrimai autoriui nėra žinomi. Labai bendri teoriniai samprotavimai leidžia daryti prielaidą, kad tai bus stipriai reguliuojamas ir socialiai kryptingas rinkos ūkis.

2. Mišrios ekonomikos sąvoka Vakarų literatūroje

Norint pagilinti mišrios ekonomikos sampratą, verta bent trumpai apžvelgti, kaip ši sąvoka vartojama Vakarų literatūroje, kurioje terminas "mišri ekonomika" pasirodė dar prieš Antrąjį pasaulinį karą. Plačiai jis imtas vartoti pokario metais. Teorinis sąvokos "mišri ekonomika" pagrindas – institucionalizmas. Jo dvasia šiuolaikinis Vakarų ūkis ekonominėje literatūroje nagrinėjamas dviem plotmėmis arba ašimis: nuosavybės ir išteklių paskirstymo, t. y. ūkio veikimo, reguliavimo. Pirmoje plotmėje autoriai konstatuoja mišrią nuosavybę (tiesa, labiau formos, o ne socialinio turinio požiūriu), antroje – mišrų ūkio funkcionavimo mechanizmą (reguliuojamą rinką). Abi analizės plotmės yra glaudžiai susijusios: nuosavybės socializacija yra sąmoningo ūkio reguliavimo socialinis pagrindas, o sąmoningas ūkio reguliavimas – nuosavybės socializacijos įgyvendinimo įrankis.

Kadangi šiuolaikinė Vakarų ekonominė mintis gana įvairi (nėra aiškių krypčių, susiformavusių mokyklų), tai ir konkretų mišrios ekonomikos sąvokos turinys yra įvairiai plėtojamas institucionalizmas (plačiau žr. 30). Autoriai, kurie teorinėje ekonomikoje labiau orientuojasi į politinę ekonomiją (ūkio sociologiją), mišrios ekonomikos sampratoje pirmiausia kelia nuosavybės klausimą. Jie pagrįstai pažymi, kad socialinė mišrios ekonomikos prigimtis akivaizdžiausia reiškiasi kapitalo nuosavybės ir socialiai kryptingos ekonominės politikos srityse. Tuo tarpu ekonomiko (ūkio praxeologijos) šalininkams, kurių idėjos vyrauja šiuolaikinėje Vakarų ekonominėje mintyje, svarbiausia ūkio funkcionavimas, jo reguliavimas. Deja, net ir ši kryptis, pasižyminti didesniu teiginių griežtumu negu politinė ekonomija, nenusako mišrios ekonomikos vienareikšmiškai.

Ekonomiksui, kaip žinoma, būdingas ūkinių procesų skirstymas į mikro- ir mikroekonominus. Būtent makroekonominiu lygiu šios krypties Vakarų kraštų ekonomistai ir nagrinėja mišrios ekonomikos funkcionavimą, socialinius (visų pirma nuosavybės) požymius vertindami kaip ribojančias sąlygas. Tuo tarpu mikroekonominiu lygiu mišri ekonomika suprantama kaip įvairaus dydžio ir skirtingų nuosavybės formų ūkio vienietų bendra veikla, grindžiama darbo pasidalijimu ir gamybos kooperacija. Čia didžiausias dėmesys skiriamas valstybiniam kapitalui, kuris asocijuotose, mišriose firmose reiškiasi įvairiomis formomis: nuo kontrolinių akcijų paketų iki sunkiai nusakomos finansinės ir teisinės įtakos. Svarbiausia šioje analizėje, kaip pažymi šios krypties mišrios ekonomikos tyrinėtojai, tai, kad valstybinis ir privatūs kapitalai atlieka skirtingas funkcijas ir siekia savo tikslų. Privačiame ūkio sektoriuje vyrauja ekonominiai tikslai, o ten,

kur žymi valstybinio kapitalo įtaka, – socialiniai tikslai. To dėka mišrioje ekonomikoje veikia daug socialiai įvairių sistemų, kurių kiekvienas vaidina apibrėžtą ūkio funkcionavimo vaidmenį. Apskritai gaunama lanksti ūkio valdymo struktūra, užtikrinanti socialinį-ekonominių visuomenės stabilumą, ūkio pusiausvyrą ir efektyvumą¹⁰. Arba, kaip pažymi prancūzų ekonomistas F. Marša, tokia ūkio valdymo sistema užtikrina tam tikrą socialinį teisingumą ir tautinės ekonomikos galios didinimą [30, p. 55].

Mišrios ekonomikos sąvoką vartoja ir marksistinės krypties teoretikai būsimam, poreforminiam buvusių socialistinių šalių ūkio tipui apibūdinti. Antai A. Čičin-Šainas teigė, kad Jugoslavijos reformuojama ekonomika bus ypatinga mišrios ekonomikos forma, apibūdinama kaip atvira socialistinės rinkos ekonomika. Jai būsią būdinga: visuomeninės gamybos priemonių nuosavybės dominavimas, pasikeitęs dirbančiųjų vaidmuo, besireiškias trejopa jų funkcija (darbo jėga – menedžeris – įmonininkas), socialistinių principų vyravimas politikoje [39, p. 4]. Deja, autorius neatskleidžia, kaip jis supranta tą visuomeninę nuosavybę, kaip praktiškai įgyvendinti trejopą dirbančiųjų funkciją ir kokie tie socialistiniai politikos principai. Todėl sunku ką nors konkretesnio pasakyti apie taip nusakomą mišrią ekonomiką.

Mišrios ekonomikos esmė paprastai plačiau atskleidžiama nagrinėjant jos funkcijas. Skiriamų funkcijų skaičius, jų reikšmės vertinimas labai priklauso nuo to, kurie mišrios ekonomikos elementai tyrėjams svarbiausi. Ekonomikso šalininkai paprastai akcentuoja ūkio funkcionavimą ir valstybinio sektoriaus veiklą (pvz., anglų ekonomistas E. Šionfildas). Dėl to viena svarbiausių mišrios ekonomikos funkcijų jiems yra sąmoningas ūkinės veiklos reguliavimas kaip priemonė rinkos, privataus biznio sukeltiems socialiniams-ekonominiams nuostoliams kompensuoti [30, p. 32]. Mūsų supratimu, tą funkciją derėtų plačiau nusakyti: socialinio-ekonominio visuomenės stabilumo užtikrinimas. Būtent visuomenės stabilumas, jos ūkio stabilumas šiandieną tampa vienu svarbiausių pažangos kriterijumi. Pokario metais išsivysčiusios Vakarų šalys sukūrė tam tikrus pakankamai lanksčius adaptacinius mechanizmus – mišrios ekonomikos posistemius. Vienas svarbiausių posistemų – valstybinis ūkio reguliavimas. Kartu su ki-

---

¹⁰ Tačiau itin svarbu išlaikyti tam tikrą privataus ir valstybinio kapitalo santykį, "nes kai tik valstybinis sektorius ... viršija tam tikrą visumos proporciją, pažymi F. Hajekas, jo veiksmų padariniai ima viešpatauti visai sistemai netiesiogiai ji (valstybė – A. V.) kontroliuoja beveik viską" [3, p. 98]. Tokios kontrolės padariniai visiems gerai žinomi.

tais posistemiais jis rinkos sąlygojamus destabilizuojamuosius veiksnius (nedarbą, turtingą nelygybę, infliaciją, ekonomikos nuosmukį ir pan.) išlaiko visuomenei priimtinos ribose ir tuo užtikrina jos socialinį-ekonominį stabilumą¹¹. Pokario Vakarų kraštų ūkio istorija parodė pavydėtina, palyginti su socialistiniu planavimu, valstybinio reguliavimo lankstumą. Kai aštuntame dešimtmetyje ūkininkavimo sąlygos Vakaruose tapo gerokai sudėtingesnės, netgi Prancūzija, turėjusi bene geriausiai išvystytą valstybinį ūkio reguliavimą, sudarydama gana griežtas ūkio programas penkeriems metams, atsisakė tokio ūkio programavimo ir perėjo prie ūkio reguliavimo fiskalinėmis ir monetarinėmis priemonėmis. Taigi gerokai susiaurino tiesioginį valstybės kyšimąsi į ūkio veikimą ir sudarė sąlygas laisviau reikštis rinkos mechanizmui. Tuo pakėlė viso ūkio ekonominį efektyvumą – materialinį visomenės stabilumo pamatą.

3. Mišrios ekonomikos efektyvumas

Mišrios ekonomikos efektyvumas nuo seno yra Vakarų šalių ekonomistų diskusijų objektas¹². Ekonominio efektyvumo kriterijai, analizės lygiai, aspektai ir nuomonių spektras yra labai platus. Daugelio Vakarų ekonomistų, ypač ekonominės plėtros teorijos šalininkų nuomone, ūkio ekonominio efektyvumo kriterijus yra nacionalinių pajamų didėjimas tam tikromis ribojančiomis sąlygomis. Formaliais modeliais jie analizuoja valstybės finansinės politikos poveikį nacionalinėms pajamoms didėti. Pavyzdžiui, valstybė didina savo išlaidas ar mažina mokesčius. Šie valstybės veiksmai sukelia multiplikuojamąjį poveikį nacionalinių pajamų didėjimui. (Plačiau žr. [25, p. 675–696].)

Toks siaurai ekonominis ūkinės veiklos efektyvumo kriterijus, kaip ir kiti grynai ekonominiai kriterijai, nevisiškai atitinka mišrios ekonomikos,

---

¹¹ Pavyzdžiui, anglų ekonomistas H. Džeimsas straipsnyje "Už ką reikia pamilti krizes parodo, kad valstybiniu reguliavimu stengiamasi ne panaikinti ekonomines krizes, o tik to, kad jos neprasidėtų staigiai ir nebūtų itin gilios (žr. [4]). Panašiai ekonomines krizes ir valstybinį reguliavimą vertina ir sovietų ekonomistas L. Grigorjevas [17, p. 118].

¹² V. Baumolis, nagrinėdamas visuomenės gerovės teorines problemas pažymi, kad toji diskusija nebuvo vaisinga [12, p. 302]. Sovietų autorių tvirtinimu, mokslas dar nesukūrė ekonominio efektyvumo apskritai ir kapitalistinio gamybos būdo, skyrium imant, bendros ekonominio efektyvumo teorijos [14, p. 4].

ypač socialiai kryptingo rinkos ūkio, esmę. Dėl to įvairūs autoriai siūlo tam tikrus socialinius-ekonominius ir ekologinius kriterijus¹³.

Apskritai mišrios ekonomikos efektyvumas priklauso nuo to, kaip paskirstomi išteklių grynai ekonominiams tikslams (materialinei gerovei) ir socialiniams tikslams (socialinei gerovei) užtikrinti. (Plačiau žr. [12, p. 276–313].) Teorinė ekonomika šiuo klausimu kol kas mažai gali padėti ūkio praktikai. Tai rodo ir pastarųjų dešimtmečių Švedijos ūkio tvarkymo praktika – vis labiau ėmė ryškėti, kad valstybė per daug išteklių skiria socialiniams tikslams ir tai mažina Švedijos ūkio ekonominę efektyvumą. (Plačiau žr. [31].)

Dėl to vėl kyla senasis klausimas: kiek valstybė turi kištis į ūkio veikimą, kad mišri ekonomika būtų efektyvi? Dar iki Antrojo pasaulinio karo F. Hajekas ir jo sekėjai laikėsi nuomonės, kad mišri ekonomika grynai ekonominiu požiūriu iš principo yra neefektyvi, nes yra dviejų nesuderinamų procesų: rinkos (gaivališkumo) ir plano (sąmoningumo) derinys¹⁴. Nei rinka, nei planas negali veikti visa jėga. Dėl to ekonomiškai efektyviausia yra grynai rinkos ekonomika. (Plačiau žr. [36].) Tokia nuomonė aiškiai prieštarauja tikrovei. Šiuolaikinis išsivysčiusių Vakarų šalių ūkis yra reguliuojamos rinkos ūkis ir gana efektyvus. Dėl to neatsitiktinai daugumos Vakarų kraštų ekonomistų požiūriu, mišri ekonomika, vertinant ne kaip kažkokį neistorinį idealą, o kaip konkrečią istorinę realybę, yra pakankamai efektyvi. Teoriškai tai pagrindė amerikiečių ekonomistas Dž. Gelbraitas, suformuluodamas savo garsųjį "suderinamumo principą": iš principo galima suderinti visuomenės (valstybės), organizacijos (firmos) ir atskiro individo tikslus, veiklos motyvus ir šitaip užtikrinti efektyvų viso visuomeninio organizmo funkcionavimą¹⁵ [18, p. 204].

---

¹³ Respublikos ekonominėje literatūroje plačiai gvildinama socialinių-ekonominių ir ekologinių ūkio efektyvumo kriterijų koncepcija. (Plačiau žr. [28], [29].)

¹⁴ Panašiais argumentais remiasi ir "derybų ekonomikos" kritikai, įrodinėdami jos mažesnę ekonominę efektyvumą, palyginti su laisvosios rinkos ūkiu. (Plačiau žr. [24].) Tokių dviejų skirtingų ūkio sistemų (mišrios ekonomikos ir laisvosios rinkos ūkio) ekonominio efektyvumo lyginamoji analizė metodologiniu požiūriu yra problemiška: skirtingo tipo ūkiams vargu ar galima taikyti tuos pačius kriterijus.

¹⁵ Dalinis šios problemos aspektas – ūkio vienetų mišrių valdymo formų efektyvumas – mūsų analizuotas dar 1978 m. Toji analizė parodė kad, pirma, nėra absoliučiai idealių (efektyvumo požiūriu) grynųjų valdymo formų, nes kiekvienos jų efektyvumas priklauso nuo istoriškai apibrėžtų ūkininkavimo sąlygų; antra, laikantis tam tikrų reikalavimų galima suprojektuoti pakankamai efektyvias mišrias valdymo formas. (Plačiau žr. [16, p. 209–215].)

Literatūros apie mišrią ekonomiką, jos efektyvumą jau iki Antrojo pasaulinio karo buvo tiek daug ir įvairios, kad XX amžiaus ekonominės minties istorikas E. Žamsas pabrėžė – jai perskaityti reikia viso gyvenimo [20, p. 221]. Tiek mikro-, tiek makroekonominė mišrios ekonomikos efektyvumo analizė itin išsiplėtojo po Antrojo pasaulinio karo, nes pokario metais smarkiai išaugo valstybinis sektorius ir valstybinis ūkio reguliavimas, iš jų ir programavimas¹⁶. Be to, žymiai išsiplėtojo stambios firmos, kartu jų veiklos programavimas. Dėl to suprantamas Vakarų kraštų ekonomistų dėmesys stambių firmų, tarp jų ir valstybinių, ekonominio efektyvumo, valstybės ekonominės politikos priemonių efektyvumo analizei. Šios analizės išvada tokia: valstybinių firmų grynai ekonominis efektyvumas yra žemesnis už privačių (individualios ar grupinės nuosavybės) firmų. Ir bene svarbiausia priežastis ta, kad valstybinė firma "už savo nugaros visada jaučia valstybės biudžeto alsavimą", t. y. valstybės paramą [27, p. 11–14]. Samdyti menedžeriai valstybinėse firmose dar silpniau negu grupinės nuosavybės firmose (pvz., akcinėse bendrovėse) kovoja su nuostoliais. Tai didina vadinamąjį x neefektyvumą, būdingą neindividualiai įmonininkystei. Tuo, be viso kito, teoriškai grindžiama pastarųjų dešimtmečių Vakarų valstybių ekonominė politika, nukreipta į gana didelę valstybinės įmonininkystės privatizaciją, vis platesnį rinkos principų taikymą valstybiniame sektoriuje.

Rinkos ūkis efektyviausias tik tobulos konkurencijos modelyje. Tačiau šis modelis, stipriai idealizuojantis realią ūkinę veiklą, galėjo būti tik XVIII–XIX amžiaus laisvosios konkurencijos rinkos ūkio analogu. Pavyzdžiui, modelio prielaida, kad visi rinkos agentai turi omnipotencialų informatyvumą, jau ir XIX amžiaus ūkiui buvo gana stipri idealizacijos sąlyga. Tuo tarpu šiuolaikiniami ūkyje rinkos agentai yra labai diferencijuoti pagal informatyvumą. Kitą vertus, priimdami ekonominius sprendimus remiasi ne vien rinkos informacija¹⁷. Dėl to atskirų rinkos agentų atžvilgiu rinka yra skirtingo efektyvumo informatorė, vadinasi, ir reguliatorė. (Plačiau žr. [23].)

Tobulos konkurencijos modelio rinkos ūkio grynai ekonominį efektyvumą galima nusakyti Pareto optimumo principu: tobula konkurencija veda ūkį į padėtį, kai bet kuris išteklių ir produktų persikirstymas mažina bendrąjį visuomenės naudingumą. Tenka turėti galvoje, kad šis principas

---

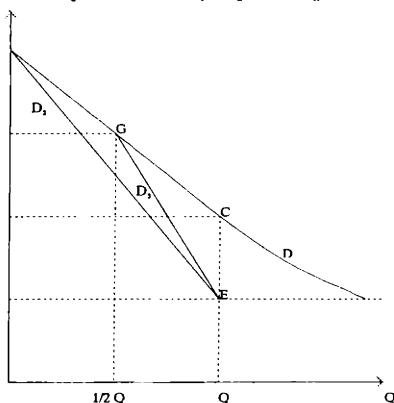
¹⁶ Žinomo amerikiečių politologo Z. Bžezinskio žodžiais, dvidešimtais amžius tapo valstybės amžiumi [15, p. 15].

¹⁷ Ne rinkos informacijos vaidmenį ūkio reguliavime plačiai nagrinėja vengrų ekonomistas J. Kornajus. (Žr., pavyzdžiui, [5].)

tenkina labai idealizuoto modelio sąlygas, kurių daugelio nėra šiuolaikiniame reguliuojamos rinkos ūkyje.

Ekonomikas, vadovaudamasis grynai ekonominiu efektyvumo kriterijumi ir stipriomis ūkinės veiklos idealizacijos sąlygomis, nesunkiai įrodo, kad valstybės kišimasis į ūkinę veiklą visada mažina ekonominį efektyvumą. (Plačiau žr. [26, p. 265–291].) Pirma, valstybės organo (koordinuojančio centro – KC), tarkime, reguliuojančio kainas, informatyvumas yra žemesnis, negu visų rinkos agentų kartu paėmus¹⁸. Antra, KC priima sprendimus vadovaudamasis ne vien ekonominiais kriterijais.

Aukščiau minėtą ekonomikso teiginį galima patvirtinti ir tokiu pavyzdžiu. Yra ribotas išteklius Q . Jo paklausa (D) priklauso nuo kainos (P) už išteklius vienetą. D kartu yra ir išteklių ribinio pajamingumo kreivė (MRP). Esant rinkos paskirstymui, pusiausvyros kaina (P_c) lygi ribiniam išteklių vieneto panaudojimo efektui – ribiniam pajamingumui (C taškas). Išteklių pirkis visi rinkos agentai, galintys mokėti kainą P_c ir daugiau. Bendras rezultatas bus plotas $OBCF$. (Žr. paveikslą).

Jei išteklių skirstys KC ir nustatys kainą P_1 , tai išteklių paskirstymo būdu gaus ir tie subjektai, kurie naudoja jį mažesniu, negu P_c ribiniu efektyvumu, ir negaus dalis tų, kurių išteklių naudojimo efektyvumas dides-

¹⁸ F. Hajekas pažymi: "decentralizuota išteklių kontrolė, kontrolė individualizuotos nuosavybės pagalba veda į didesnę informacijos kiekio išgavimą ir panaudojimą, negu galima padaryti esant centralizuotam valdymui [37, p. 151]."

nis už P. Tokio paskirstymo ribinis efektyvumas būtinai bus mažesnis ir ribinio pajamingumo kreivė bus žemiau D, tarkime, – D₂. Bendras rezultatas bus plotas OBEP, kuris yra mažesnis už plotą OBCF. Plotų skirtumas išreikš ekonominius nuostolius, kuriuos davė KC sprendimai. Jei KC skirstys tik dalį išteklių, tarkime – 50%, tai nuostoliai sumažės (plotas OBEGF didesnis už plotą OBEP), bet dar išliks, lyginant su grynai rinkos atliekamu išteklių paskirstymu¹⁹.

Kaip aukščiau buvo pažymėta, mišrios ekonomikos samprata apima ir tai, kad tolygią laisvosios rinkos ūkio struktūrą keičia netolygi oligopolinė (korporacinė) ūkio struktūra. Kaip įrodo teorinė ekonomika, tokia ūkio struktūra mažina siaurai suprantamą ekonominį efektyvumą, bet sudaro palankesnes inovacinio ūkininkavimo, prekių įvairovės plėtros sąlygas. (Plačiau žr. [26, p. 312–317].)

Kadangi KC išteklius skirsto atsižvelgdamas ir į neekonominis tikslus, tai ekonominius nuostolius gali kompensuoti neekonominė nauda²⁰. Socialiai kryptingam rinkos ūkiui tai itin būdinga. Šios problemos analizė gali remtis ekonomikso išplėta gerovės valstybės koncepcija ir konkrečiai – N. Kaldoro ir Dž. Hisko "dalinės kompensacijos" idėja, taikoma Pareto optimumui. Idėjos esmė ta, kad perskirstymu galima padidinti bendrąjį naudingumą, jeigu tie ūkio subjektai, kurie tokio perskirstymo dėka padidino savo naudą, visiškai kompensuos tiems, kurių nauda sumažėjo, ir dar jiems kažkas lieka iš to naudos padidėjimo. Pavyzdžiui, JAV ekonomistas L. K. Turou, remdamasis kompensacijos idėja, analizuoja pajamų pasiskirstymą šalyje ir parodo, kad krašto gyventojų gerovė padidėtų, jei pajamų piramidėje pajamų maksimumas pasistūmėtų: padidėtų vidutinės pajamos 20–35 metų piliečių grupei ir sumažėtų 35–75 bei 75–80 metų grupėse, nes pastarosios sumažėjusias pajamas kompensuotų sukauptas dvasinis turtas. Taigi, jei JAV būtų ne "liberalusis kapitalizmas", kur pirmiausia keliama ekonominė nauda, o "socialiai kryptingas rinkos ūkis", – socialinė-ekonominė gerovė padidėtų. Tačiau amerikiečių mentalitetą geriau atitinka būtent "liberalusis kapitalizmas", kaip mišrios ekonomikos atmaina. Kuri mišrios ekonomikos atmaina atitinka lietuvių mentalitetą? Atsakymą į šį klausimą, kaip buvo minėta aukščiau, turėtų duoti sociologiniai ir politekonominiai tyrimai.

---

¹⁹ Kainos P₁ nustatymas aiškiai sudaro sąlygas deficitinei ekonomikai atsirasti, kurioje ne tik ekonominis, bet ir socialinis efektyvumas gali būti žemesnis. (Plačiau žr. [22].)

²⁰ Šiuolaikinėje tarptautinėje lyginamosios analizės praktikoje, greta grynai ekonominių rodiklių, plačiai taikomi socialiniai rodikliai. Pvz., JT pranešime "Pasaulio humanistinio išsivystymo apžvalga" pagal humanistinį indeksą (išsilavinimas ir sveikatos apsauga) Japonija užima pirmą vietą, o pagal BNP vienam gyventojui – tik penktą. JAV atitinkamai devynioliktą ir antrą [6, p. 16].

Praktiškai įgyvendinti kompensacijos sistemas sunku dėl daugelio priežasčių. Viena jų ta, kad teorinė ekonomika dar neišsprendė įvairių subjektų ir įvairių naudingumų sulyginimo problemos. (Plačiau žr. [12, p. 304–306].)

Teorinė ekonomika rinkos nelaiko idealia ūkio reguliatorė²¹. Atvirkščiai, ji tiria rinkos nepakankamumą vieniems ar kitiems ūkio procesams reguliuoti. Ji ieško būdų ir mechanizmų, kurie tą nepakankamumą ar rinkos sukeltus neigiamus padarinius kompensuotų. (Plačiau žr. [35, p. 49–51; 1, p. 137–146].) Mišrios ekonomikos efektyvumas ir yra tas, kad sąmoningai suformuoti mechanizmai pakankamai gerai derina grynai ekonominę efektyvumą su socialiniu, ekologiniu, politiniu. Tą akivaizdžiai parodė išsivysčiusių Vakarų šalių ūkio raida pokario metais, ypač palyginti su centralizuotai planuoto ūkio raida. Išsamesnė, nuodugnesnė lyginamoji analizė rodo, kad skirtumo šaknys – ūkio mechanizmas: Vakarų šalių ūkis grindžiamas reguliuojama rinka, buvusių socialistinių šalių – centralizuotai sudaromu planu. (Plačiau žr. [13].)

LITERATŪRA

1. Dobravolskas A. Ekonominis misticizmas. – V., 1988.
2. Gaižiūnas J. Darbo rinkos evoliucija. – V., 1990.
3. Hajekas F. Kelias į vergovę. – V., 1991.
4. James H. Dlaczego trzeba palubić kryzysy // Ekonomista. – 1987. – N 3.
5. Kornai J. Anti-Equilibrium. Teoria systemow gospodarczych. W-wa, 1973.
6. Liaudies ūkis. – 1990. – N 24.
7. Maceina A. Raštai. Socialinė filosofija. – V., 1992.
8. Mieszczankowski M. Monopol. T. 3. – W-wa, 1982.
9. Vengrys A. Ekonomikos samprata. – V., 1988.
10. Алтэ М. Мировая экономика: неоправданный оптимизм // РЖ, Общественные науки за рубежом. Сер. 2., Экон. 1990. – No 1.
11. Антинольфи Р. Экономическая теория Дж. К. Гэльбрейта // РЖ, Общественные науки за рубежом. Сер. 2., Экон. 1990. – No 1.
12. Баумоль У. Экономическая теория и исследование операций. – М., 1965.

---

²¹ Gaivališkoje rinkoje neretai privatūs ir visuomeniniai tikslai, interesai yra prieštaringi. Rinka ne visada juos tinkamai suderina. Jei rinkos agentai ar jų grupės paiso tik išimtinai savų interesų, jie, pažymi V. Baumolis, gali gauti sau naudos gerokai mažiau, negu gautų suderinę savo interesus. [12, p. 292]. Dž. Gelbraito nuomone, gaivališkas rinkos mechanizmas neužtikrina pakankamos kompensacijos tiems, kurie atlieka neįdomų, neprestižinį, sunkų fizinį darbą ir gauna mažą darbo užmokestį [19, p. 333].

13. Белкин В. Влияние различий рыночного и нерыночного хозяйственного механизма на сопоставления макроэкономических показателей // Экономика и математические методы. – 1990. – No 5.
14. Болотин Б., Громов Л., Четыркин Е. Эффективность капиталистической экономики. – М., 1990.
15. Бжезинский З. Большой провал. – N. Y., 1984.
16. Венгрис А. Управление экономическими системами при социализме. Вопросы теории. – Вильнюс, 1978.
17. Григорьев Л. Информационные аспекты кризисов и циклов // Мировая экономика и международные отношения. – 1990. – No 4.
18. Гэлбрайт Дж. Новое индустриальное общество. – М., 1969.
19. Гэлбрайт Дж. Экономические теории и цели общества. – М., 1979.
20. Жамс Э. История экономической мысли XX века. – М., 1959.
21. Золотухин В., Золотухина-Аболина Е. От "предметоцентризма" к "системоцентризму" // Мировая экономика и международные отношения. – 1990. – No 7.
22. Корнаи Я. Дефицит. – М., 1990.
23. Кузнецов В. Концепция эффективности финансовых рынков: теория и практика // Экономика и математические методы. – 1986. – No 6.
24. Нильсен К., Педерсен О. К. От смешанной экономики к экономике согласований – страны Скандинавии // Вопросы экономики. – 1991. – No 12.
25. Пезенти А. Очерки политической экономии капитализма. Т. 2. – М., 1976.
26. Пиндайк Р., Рубинфельд Д. Микроэкономика. – М., 1992.
27. Прайк Р. Национализированные отрасли. Политика и деятельность после 1968 г. // Новые книги за рубежом по общественным наукам. – 1982. – No 1.
28. Раяцкас Р., Суткайтис В. Социально-экономическая эффективность производства. – М., 1984.
29. Раяцкас Р., Чеканавичюс Л. Оценки экологических результатов хозяйственных мероприятий: социальные и экономические измерения // Экономика и математические методы. – 1990. – No 2.
30. РС "Смешанная экономика". Теория и практика. – М., 1990.
31. РС "Скандинавская модель" общественного развития. – М., 1988.
32. Студенцов В. План и рынок в условиях капитализма // Мировая экономика и международные отношения. – 1990. – No 6.
33. Трофимов И. Крупные корпорации и эффективность экономики // Мировая экономика и международные отношения. – 1992. – No 9.
34. Фальцман В. Мобильность экономики // Известия АН СССР, сер. экон. – 1990. – No 2.
35. Фридман М. Капитализм и свобода. – N. Y., 1982.
36. Хайек Ф. Общества свободных. – Лондон, 1990.

37. Хайек Ф. Пагубная самонадеянность. Ошибки социализма. М., 1992.
38. Хвойник М. Империализм: термин и содержание // Мировая экономика и международные отношения. – 1990. – № 1.
39. Чичин-Шайн А. Экономическая реформа в СФРЮ: роль банков // Проблема теории и практики управления. – 1990. – № 1.
40. Шанин Т. Западный опыт и опасность "сталинизма наоборот" // Коммунист. – 1990. – № 1.

MIXED ECONOMY AND ITS EFFICIENCY

Aleksandras Vengrys

S u m m a r y

The modern economy of developed countries can be defined as a mixed economy i.e. a certain stage of a market economy. It is characterized by: 1) mixed type of regulation (a combination of market forces and programming); 2) mixed socioeconomic basis (combination of diverse forms and character of ownership). The Theory of economics investigates the mixed economy in various aspects and levels. The political economy focuses on the macroeconomic analysis of socio-economic basis in a mixed economy; and the economics-on the macroeconomic analysis of efficiency and ways of regulation. Economics reveals that the lower level of pure economic efficiency in a mixed economy (in comparison with the model of perfect competition) could be overly compensated by its social and ecological efficiency.

MIŠRI EKONOMIKA IR JOS EFEKTYVUMAS

Aleksandras Vengrys

S a n t r a u k a

Šiuolaikinis išsivysčiusių kraštų ūkis yra mišri ekonomika – tam tikra rinkos ūkio pakopa, kuriai būdinga: 1) mišrus reguliavimo mechanizmas (rinkos ir programavimo derinys); 2) mišrus socialinis-ekonominis pagrindas (įvairių gamybos veiksmų nuosavybės formų ir pobūdžio derinys). Teorinė ekonomika ją tiria įvairiais aspektais ir lygiais. Politinė ekonomija pagrindinį dėmesį skiria mišrios ekonomikos socialinio-ekonominio pagrindo makroekonominiai analizei, ekonomikas – jos reguliavimo mechanizmo, efektyvumo makroekonominiai analizei. Ekonomikas parodo, kad žemesnį (lyginant su tobulos konkurencijos modeliu) mišrios ekonomikos grynai ekonominį efektyvumą gali su kaupu kompensuoti socialinis ir ekologinis jos efektyvumas.